

Grzegorz Adamiak. *Recepcja idei misyjnej w diecezji płockiej w latach 1908-2015*. Warszawa: Instytut Papieża Jana Pawła II – Wydawnictwo UKSW, 2020, ss. 563.

Książka *Recepcja idei misyjnej w diecezji płockiej w latach 1908-2015* stanowi poszerzoną wersję rozprawy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Jarosława Różańskiego na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i obronionej w 2018 r. przez ks. Grzegorza Adamiaka. Do publikacji dołączono aneks: *Płock i diecezja płocka na szlaku pasterskiego posługiwania Karola Wojtyły – Jana Pawła II*. Wyjątkowość tej pozycji polega na tym, że wraz z wcześniejszymi publikacjami ks. dr. Mirosława Piesiura [*Kościół katowicki dla misji. Misyjne dzieło Kościoła katowickiego w świetle dokumentów papieskich od „Maximum illud do Redemptoris missio”* (2009)] oraz dr Alicji Rezmer [*Działalność misyjna diecezji pelplińskiej w świetle soborowych i posoborowych dokumentów Kościoła* (2018)] praca Adamiaka, kapłana diecezji płockiej, wpisuje się w niezbyt pokazywany ciąg monografii opisujących misyjne zaangażowanie Kościołów lokalnych. Te, a w przyszłości, miejmy nadzieję, następne rozprawy naukowe, mogłyby stanowić iskrę zapalającą historyków do opracowania i stworzenia we własnych diecezjach uporządkowanego i kompleksowego studium historycznego, poświęconego recepcji idei misyjnej.

Celem autora było przybliżenie misyjnego zaangażowania diecezji płockiej w wyznaczonym przedziale czasowym jako konsekwencji przyjętych wcześniej założeń i zaleceń wpływających z oficjalnego nauczania Kościoła katolickiego na temat realizacji mandatu misyjnego. *Novum* opracowania stanowi całościowe ujęcie działań misyjnych Kościoła płockiego, podjętych w latach 1908-2015 dla recepcji idei misyjnej Kościoła w Polsce.

To obszerne studium bazuje na bogatej bazie źródłowej, którą stanowią dokumenty Stolicy Apostolskiej, dokumenty synodów diecezji płockiej, dokumenty i wypowiedzi biskupów, zasoby archiwalne płockiej kurii diecezjalnej, dokumenty sporządzone przez misjonarzy, miejscowy kler i ich współpracowników oraz sprawozdania, statuty i wydawnictwa statystyczne. W kwestii literatury autor uwzględni zarówno wkład biskupów, kapłanów i świeckich diecezji płockiej w dzieło misyjne w skali całego kraju, jak i pozycje odnoszące się do lokalnego rozumienia i realizacji idei misyjnej w pracy duszpasterskiej Kościoła płockiego.

Wybrane przez autora metody odpowiadają zadaniu badawczemu, a są nimi: analiza i krytyka piśmiennictwa, analiza historyczna, analiza funkcjonalna i metoda opisowa.

Pozycję tworzy 6 rozdziałów: 1) Rola arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego w umisyjnieniu Kościoła w Polsce i w diecezji płockiej (ss. 25-64); 2) Obecność idei misyjnej w życiu Kościoła płockiego przed drugą wojną światową (ss. 65-150); 3) Aktywność misyjna diecezji płockiej w latach 1945-1992 (ss. 151-224); 4) Działalność diecezji płockiej na rzecz misji w latach 1993-2015 (ss. 225-302); 5) Praca duchowieństwa diecezji płockiej w strukturach ogólnopolskich Papieskich Dzieł Misyjnych (ss. 303-382); 6) Misjonarze z diecezji płockiej (ss. 383-450).

W rozdziale pierwszym autor ukazuje ogromną rolę, jaką odegrał bł. Nowowiejski w organizacji krajowych instytucji misyjnych. Czytelnik dowiaduje się, że duch misyjny i zaangażowanie arcybiskupa Nowowiejskiego przyniosły największe owoce na polu organizacji i pracy Związku Misyjnego Duchowieństwa [ZMD], którego od 17 stycznia 1925 r. był prezesem.

W kolejnej części rozdziału omówiono zaangażowanie kapłanów diecezji płockiej w ogólnopolskie struktury misyjne, a chodzi tutaj zwłaszcza o sekretarzy generalnych ZMD w Polsce: ks. Adama Wiktora Pęskiego, bp. Leona Wetmańskiego i ks. Kazimierza Targowskiego. Autor dokumentuje również doroczne posiedzenia rady krajowej i kongresy ogólnokrajowe ZMD. Uderza w tym wszystkim niezwykła dokładność i staranność Adamiaka, który przedstawia czytelnikowi przebieg 16 rad (od 1925 do 1939) oraz 3 kongresów.

W rozdziale pierwszym wyodrębniono także nauczanie i inicjatywy misyjne, podejmowane przez prezesa krajowego ZMD w Polsce w diecezji płockiej. Autor nie zgadza się z oceną jakoby misyjna świadomość i działania Nowowiejskiego wynikały tylko z pełnionego urzędu, lecz postrzega je jako konsekwencję duchowości i rozumienia przez biskupa płockiego chrześcijańskiego powołania. Adamiak prezentuje działania ówczesnego Kościoła płockiego na polu misyjnym przez pryzmat nauczania i działań Nowowiejskiego. W zakończeniu rozdziału znalazło się znaczące stwierdzenie, że mimo iż Nowowiejski nie sprecyzował pojęć z zakresu misjologii i nie opracował jakiegoś wykładu z tej dziedziny, to jego ogromny nacisk na zaangażowanie duchownych i świeckich w działalność misyjną Kościoła w skali diecezji i całej Polski spowodował, że był on „misyjnym sumieniem” polskiego episkopatu w okresie międzywojennym.

Rozdział drugi, poświęcony działaniom zmierzającym do zaszczepienia idei misyjnej w diecezji płockiej w ramach duszpasterstwa prowadzonego do 1939 r., zawiera ważną rezolucję przyjętą w dniach 4-6 lipca 1922 r. w ramach II Zjazdu Katolickiego, który odbył się w Płocku. Zalecała ona promocję i działalność Związku Misyjnego Kleru wśród duchowieństwa diecezji; Towarzystwa Misyjnego wśród dorosłych oraz Stowarzyszenia Dzieciństwa Jezusowego wśród najmłodszych. Dane o kolejnych formach zaangażowania w ruch misyjny w diecezji płockiej, choć są niekompletne, to wybiórczo ukazują żywotny dynamizm zaangażowania Kościoła płockiego w szerzenie idei misyjnej w Polsce, diecezji i w poszczególnych parafiach.

Podsumowaniem tych działań jest szczegółowy, 20-stronicowy raport ks. Stanisława Nasiłowskiego o stanie zaangażowania diecezji płockiej w akcje misyjne (z 1938). Wynika zeń, że sprawy misyjne były silnie obecne w życiu duszpasterskim diecezji. Autor zapoznaje drobiazgowo czytelnika z informacjami i artykułami zamieszczanymi w *Miesięczniku Pastorskim Płockim*.

Następne podrozdziały poświęcone są kolejno działalności: Związku Misyjnego Duchowieństwa, Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary, Papieskiego Dzieła Dzieciństwa Pana Jezusa i Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła. Publikacja prezentuje także działalność Koła Misyjnego przy Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku do 1939 r. Określono tutaj i wskazano na zaangażowanie księży w recepcję idei misyjnej w parafiach diecezji płockiej, zainicjowanej w dniu 27 kwietnia 1922 r., kiedy to 26 księży przystąpiło do ZMD. Ta liczba rosła i w 1935 r. do ZMD należało już 100% duchowieństwa i kleryków diecezji płockiej.

Modlitwa w intencji misji i jałmużna były pierwszymi obowiązkami świeckich należących do Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary, nad którym pieczę w diecezji płockiej sprawował od samego jego początku, czyli od 1926 r., ks. prał. Leon Gościcki. Od 1938 r. stanowisko diecezjalnego dyrektora Dziel Misyjnych Diecezji Płockiej piastował ks. Stanisław Nasiłowski. Sztandarową uroczystość charakterystyczną dla tego stowarzyszenia stanowiła Niedziela Misyjna. Sprawa animacji misyjnej i działania kół misyjnych była poruszana w odezwach poszczególnych dyrektorów. W podsumowaniu tego podrozdziału znajdziemy szczegółowe zestawienia liczbowe i finansowe, podsumowujące działalność PDRW w diecezji płockiej do wybuchu drugiej wojny światowej.

Papieskie Dzieło Dzieciństwa Pana Jezusa – Papieskie Dzieło Dzieciństwa Misyjnego było propozycją misyjnego zaangażowania najmłodszych, ale trudno dokładnie podać datę rozpoczęcia jego działalności w diecezji płockiej. Pierwsze sprawozdanie (z 1923) informuje o trzech funkcjonujących misyjnych ogniskach wśród dzieci. W 1938 r. istniało 115 dwunastek, w których dokonywała się praca Dzieła Dzieciństwa Jezusowego.

Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła [PDPA] było najmłodszym i najmniej znanym z dzieł misyjnych, przeznaczonych dla katolików świeckich. Cel stowarzyszenia stanowiło kształcenie kleru miejscowego w krajach misyjnych. W diecezji płockiej stowarzyszenie to funkcjonowało prawdopodobnie od 1925 r. Według sprawozdania z 1938 r. w diecezji płockiej istniały 64 dziesiątki PDPA.

Kolejne dwa rozdziały pracy, trzeci i czwarty, Autor poświęca odpowiednio rozmaitym formom pracy misyjnej, którą prowadzono na terenie diecezji płockiej po drugiej wojnie światowej aż do 2015 r. Cezurę czasową dla obu rozdziałów stanowi 1992 r.

W trzecim rozdziale przybliżono kluczową rolę bp. Tadeusza Zakrzewskiego, który odbudował zręby ZMD. Przedstawiono też doniosłą rolę bp. Jana Wosińskiego, który stanął na czele reaktywowanej w 1963 r. Papieskiej Unii Misyjnej Duchowieństwa. Na poziomie diecezji biskupowi pomagali ustanowieni przez niego dyrektorzy, w pierw ks. Piotr Szeffler, a następnie od 27 stycznia 1964 r. ks. Władysław Celmerow-

ski. Na poziomie dekanatów odpowiedzialnymi za animację misyjną byli księża referenci. Autor przybliży administracyjno-pastoralną działalność misyjną bp. Bogdana Sikorskiego. Od 1 października 1969 r. działania misyjne koordynowała Diecezjalna Komisja Misyjna. Jej podstawowym zadaniem było krzewienie ducha i aktywności misyjnej wśród duchowieństwa i ogółu wiernych, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży oraz alumnów seminariów duchownych. O działaniach podejmowanych na rzecz recepcji idei misyjnej w diecezji i parafiach dowiadujemy się z corocznych sprawozdań, które autor streszcza, opisując działania poszczególnych dyrektorów. Adamiak wspomina o uchwałach XLII Synodu Diecezji Płockiej, dotyczących działalności misyjnej. Na uwagę zasługuje również powojenna działalność misyjna w WSD w Płocku, realizowana przez koło misyjne, reaktywowane na fali posoborowej odnowy misyjnej Kościoła.

W rozdziale czwartym autor kontynuuje opis animacji misyjnej w parafiach diecezji płockiej, prezentując nowe obszary działań, które podjął w ciągu 14 lat pełnienia funkcji diecezjalnego referenta Duszpasterstwa Misyjnego i diecezjalnego dyrektora Papieskich Dzieł Misyjnych – ks. Dariusz Kisiel. Czytelnik dowiaduje się o szczegółowych inicjatywach wyrażających troskę o animację misyjną dzieci, a przez zaangażowanie dzieci w sposób naturalny można angażować całe rodziny. W celu przedstawienia piękna i bogactwa pracy animacyjnej autor kreśli panoramę wydarzeń misyjnych z lat 1993-2006. Na jej podstawie wytyczone zostaną przyszłe kierunki pracy z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi.

W następnych podrozdziałach Adamiak ukazuje pracę na rzecz misji w diecezji kolejnych dyrektorów diecezjalnych, a także postanowienia XLIII Synodu Diecezji Płockiej (2012-2015) dotyczące duszpasterstwa misyjnego. W Duszpasterstwie Misyjnym dzieci mocno zapisały się akcje *Kolędnicy misyjni*, *Adopcja Serca*, *Makulatura na misje* oraz spotkania modlitewne. Uzupełnieniem obrazu zaszczepiania idei misyjnej w diecezji płockiej jest formacja do duszpasterstwa misyjnego w WSD w Płocku, którą Autor przedstawia, szczegółowo prezentując działalność Koła Misyjnego w latach 1993-2015.

W rozdziale piątym czytelnik znajdzie informacje dotyczące zaangażowania duchowieństwa diecezji płockiej w ogólnopolskie struktury PDM po drugiej wojnie światowej. Był to najpierw biskup Zakrzewski, a następnie biskup Wosiński, którego rolę w realizacji soborowej wizji misyjnej w strukturach Kościoła polskiego autor przybliży bardzo skrupulatnie. W krajowej centrali PDM pracowali także: bp Andrzej Suski, dyrektor krajowy PDM w latach 1990-1995, ks. Marian Batogowski, ks. Jan Decyk oraz ks. Dariusz Kisiel.

Ostatni, szósty rozdział, zawiera listę i krótkie biogramy 19 misjonarzy posłanych przez biskupów płockich do pracy misyjnej. Następnie Autor przedstawia misyjną działalność sióstr pasjonistek, czyli Zgromadzenia Sióstr Męki Pana naszego Jezusa Chrystusa, w Kamerunie. Kolejne dwa podrozdziały przybliżają zaangażowanie w dzieło misyjne 56 misjonarzy i misjonek pochodzących z diecezji płockiej i posługujących w innych zgromadzeniach zakonnych, tudzież świeckich wolontariuszy misyjnych.

Mamy zatem do czynienia z cenną poznawczo i niezwykle pożyteczną dla Kościoła plockiego i Kościoła w Polsce monografią. Informacje zawarte w książce zostały przedstawione bardzo szczegółowo, a nawet drobiazgowo. Poszczególne wątki autor prezentuje w konkretnym kontekście historycznym. Książka Adamiaka wydaje się być znaczącym dziełem z zakresu historii misji, pozwalającym lepiej zrozumieć przebieg recepcji idei misyjnej w Polsce i w diecezji plockiej. Na podkreślenie zasługuje również właściwa interpretacja i staranne dokumentowanie prezentowanych treści, a także dobry język publikacji.

Praca ks. dr. Grzegorza Adamiaka jest opracowaniem zasługującym na uznanie, a jej lekturę wypada zalecić wszystkim zainteresowanym historią Kościoła plockiego oraz realizacją idei misyjnej przez Kościół w Polsce.

ks. Sebastian Krupniewski
ORCID 0000-0002-3215-6224